

**NÁVRH SMERNICE PRE POSTUP DELEGÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY
NA 41. ZASADNUTÍ GENERÁLNEJ KONFERENCIE UNESCO,
Paríž 9. – 24. 11. 2021**

Štyridsiata prvá Generálna konferencia UNESCO bude zasadať v dňoch 9. - 24. 11. 2021. Vzhľadom na nejasnú sanitárnu situáciu v jesenných mesiacoch sa zasadnutie môže uskutočniť v čisto virtuálnej, prípadne v hybridnej forme.

Politicky významnou časťou 41. GK bude Všeobecná politická rozprava v dňoch 10. - 15. 11. 2021, na ktorej vystúpia vedúci delegácií členských krajín UNESCO. Delegáciu Slovenskej republiky bude viesť štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Ľudovít Paulis, ktorý sa zúčastní na slávnostnom otvorení 41. GK dňa 9. 11. 2021 a vystúpi vo Všeobecnej politickej rozprave dňa 10. 11. 2021. Bude tiež zastupovať Slovenskú republiku na Globálnom stretnutí na vysokej úrovni o vzdelávaní dňa 10. 11., ktorého cieľom bude odsúhlasiť vytvorenie nového Globálneho mechanizmu spolupráce v oblasti vzdelávania.

Na 12. 11. 2021 je naplánované sprievodné podujatie na vysokej úrovni pri príležitosti osláv 75. výročia UNESCO, na ktoré boli pozvaní prezidenti a predsedovia vlád členských štátov UNESCO. V prípade priaznivej pandemickej situácie sa podujatie uskutoční v prezenčnej forme.

Okrem členov oficiálnej časti delegácie uvedených v návrhu uznesenia, zloženie delegácie bude vychádzať z obsahového zamerania programu rokovaní GK UNESCO a z potreby zabezpečiť kvalifikované obsadenie pléna a odborných komisií podľa programu a jednotlivých priorít Slovenskej republiky. Delegácia Slovenskej republiky bude pôsobiť vo všetkých orgánoch, t. j. v pléne, v odborných komisiách a vo výboroch GK UNESCO a jej expertnú časť budú tvoriť zástupcovia príslušných rezortov, ako aj členovia sekcií a vedeckých výborov Slovenskej komisie pre UNESCO.

Voľby nových členov Výkonnej rady UNESCO sa uskutočnia 17. 11. 2021 a voľby do subsidiárnych výborov UNESCO 18. 11. 2021. Slovenská republika bude počas 41. GK kandidovať do Medzivládnej rady Programu Človek a biosféra (MAB), ako aj do Medzivládneho výboru pre bioetiku (IGBC). Dňa 22. 11. 2021 sa uskutoční voľba generálnej riaditeľky UNESCO, počas ktorej na svoj druhý mandát kandiduje aktuálna generálna riaditeľka UNESCO Audrey Azoulay.

Návrh programu 41. GK obsahuje viacero tém, z ktorých medzi najdôležitejšie, z pohľadu organizácie, aj Slovenskej republiky, patria:

- schválenie návrhu Strednodobej stratégie UNESCO na roky 2022 - 2029 (41C/4);
- schválenie návrhu programu a rozpočtu na roky 2022 - 2025 (41C/5);
- prijatie Odporúčania o etike umelej inteligencie;
- prijatie Odporúčania o otvorenej vede;
- Jeruzalem a Blízky východ;
- voľba generálnej riaditeľky UNESCO na ďalšie funkčné obdobie (4 roky);
- revízia štatútu Medzinárodného centra pre vzdelávanie (IBE) so sídlom v Ženeve;
- vyhlásenie Medzinárodného dňa biosférických rezervácií (3. november);
- vyhlásenie Medzinárodného dňa geodiverzity (6. október).

Delegácia Slovenskej republiky bude vo vystúpeniach vo všeobecnej politickej rozprave, v programových komisiách a výboroch, ako aj v rámci multilaterálnych a bilaterálnych rokovaní postupovať v súlade so zahranično-politickými prioritami a cieľmi Slovenskej republiky, ktoré sú obsiahnuté v Programovom vyhlásení vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2021 – 2024 a v dokumente Zahraničná a európska politika Slovenskej republiky v roku 2021, rovnako aj v úzkej koordinácii s členskými krajinami EÚ.

Slovenská republika bude podporovať ciele úsilie medzinárodného spoločenstva v rámci UNESCO zamerané na zmierňovanie dopadov pandémie COVID-19. Podporíme tiež preventívne opatrenia, aby bol svet lepšie pripravený na krízové situácie v budúcnosti, pri dodržiavaní ľudských práv, dobrého spravovania verejných vecí a zásad právneho štátu. Pre Slovensko je kľúčové posilnenie medzinárodných inštitúcií a jednotný postup EÚ na medzinárodných fórach, vrátane UNESCO, v snahe o silnejšie postavenie EÚ ako globálneho aktéra v oblasti udržateľného rozvoja v súlade s cieľmi Agendy 2030.

Nosnými témami tohtoročnej 41. GK budú: zrýchlenie implementácie Agendy trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030, najmä v SDG 4 (kvalitné vzdelávanie). Za týmto účelom UNESCO navrhlo vytvoriť nový Globálny mechanizmus spolupráce v oblasti vzdelávania, ktorý má napomôcť krajinám lepšie zvládať dopady pandémie COVID-19 na vzdelávanie a vzdelávacie systémy, ako aj zmobilizovať politických lídrov a dostatočné finančné prostriedky na akceleráciu naplňovania SDG4. V kontexte napredujúcej digitalizácie bude prelomovým prijatie nových univerzálnych nástrojov/odporúčaní v oblasti otvorenej vedy a etiky umelej inteligencie.

Účasť na 41. GK by zo strany slovenskej delegácie mala byť využitá aj na aktívne presadzovanie dvoch už ohlásených kandidátúr Slovenskej republiky: kandidatúry do Výkonnej rady UNESCO na roky 2024 - 2027 a kandidatúry do Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva na roky 2022 - 2026.

EÚ a UNESCO

Európska únia je jedným z najvýznamnejších partnerov UNESCO a najväčším prispievateľom do rozpočtu organizácie. Snaží sa presadzovať spoločné pozície a koordinovať sa hlavne v oblasti hodnotových otázok a ľudských práv. V tejto súvislosti EÚ pozorne sleduje situáciu v Bielorusku a na Kryme v oblastiach kompetencie UNESCO. EÚ bola taktiež vysoko aktívna pri koordinácii spoločných postojov pri rokovaní o Odporúčaní o etike umelej inteligencie. EÚ pravidelne pripomína základné hodnoty, na ktorých by mala byť práca UNESCO postavená. Ľudské práva sú jadrom mandátu UNESCO a majú zásadný význam pre úspešnú implementáciu Agendy 2030. EÚ sa snaží spoločným hlasom vyzývať vedenie UNESCO, aby bolo ostražité, hlavne v situáciách, keď je obhajovanie a ochrana týchto základných hodnôt spochybňovaná, najmä v oblasti práva na vzdelanie, slobody prejavu a bezpečnosti novinárov. EÚ podporuje UNESCO politicky, ako aj finančne pri vykonávaní Akčného plánu OSN o bezpečnosti novinárov.

EÚ sa rovnako aktívne angažuje pri naplňaní cieľa SDG 4. Výsledkom toho je aj presadenie zástupcu EÚ v novej štruktúre Globálneho mechanizmu spolupráce v oblasti vzdelávania. S nadchádzajúcim predsedníctvom Francúzska v Rade Európskej únie je potrebné očakávať ešte intenzívnejšiu aktivitu v oblasti ochrany kultúrnych statkov a boja proti nedovolenému obchodovaniu s nimi.

Programové komisie UNESCO

Počas 41. GK UNESCO bude zasadať 5 programových komisií zameraných na hlavné programové oblasti UNESCO: vzdelávanie (ED), prírodné vedy (SC), spoločenské a humanitné vedy (SHS), kultúra (CLT), informácie a komunikácie (CI), ako aj komisia pre finančné, administratívne a všeobecné otázky, programovú podporu a externú spoluprácu (APX).

Vzdelávanie

Napĺňanie rozvojového cieľa 4 (SDG4) stojí dlhodobo v centre záujmu UNESCO, a to aj prostredníctvom Riadiaceho výboru pre vzdelávanie (*Steering Committee SDG4 - Education*), v ktorom bola viacero rokov na expertnej úrovni zastúpená aj Slovenská republika. Slovensko bolo aj jedným zo siedmich hlavných koordinátorov procesu tvorby posilneného Globálneho mechanizmu spolupráce v oblasti vzdelávania. Potvrdila tak svoje renomé experta v oblasti vzdelávania na pôde UNESCO, s profilovaním sa najmä v otázkach inkluzívneho vzdelávania. Riadiaci výbor pre vzdelávanie bude v novembri t. r. nahradený novým Riadiacim výborom na vysokej úrovni, v ktorom už MŠVVaŠ SR neplánuje pôsobiť.

Prioritami Slovenskej republiky v oblasti vzdelávania na pôde UNESCO zostávajú zvýšenie kvality vzdelávania, posilnenie spoločenského statusu učiteľa, uplatňovanie princípov znalostnej spoločnosti a princíp inkluzívnosti vo vzdelávacom systéme.

Prírodné vedy

UNESCO si plne uvedomuje, že zmena klímy a strata biodiverzity sú existenčnými hrozbami pre ľudstvo. Globálne opatrenia v oblasti klímy stále nedosahujú potrebnú úroveň na dosiahnutie dlhodobých cieľov Parížskej dohody o zmene klímy a Agendy 2030. Kríza spôsobená COVID-19 zdôraznila potrebu naliehavo a rozhodne konať v boji proti zmene klímy a obnoviť náš vzťah k prírode, riešiť škody, ktoré spôsobuje znečistenie životného prostredia a posilniť boj proti globálnemu odlesňovaniu. Pre Slovenskú republiku je obzvlášť dôležitou oblasťou aj voda a jej riadenie, ako aj napĺňanie cieľa SDG6. Je preto aktívne zastúpená v Medzivládnej rade Medzivládneho hydrologického programu (IHP) a jej aktuálny mandát trvá do roku 2023.

Medzi hlavné programy v oblasti prírodných vied patrí aj program Človek a biosféra (MAB), ktorý v tomto roku oslavuje svoje 50. výročie pôsobenia. Program MAB, založený v roku 1971, sa v praxi realizuje prostredníctvom Svetovej siete biosférických rezervácií, do ktorej patria aj štyri biosférické rezervácie na Slovensku – *Slovenský kras (od roku 1977)*, *Polana (1990)*, *Východné Karpaty (1992)* a *Vysoké Tatry (1992)*. Slovenská republika v roku 2019 ukončila aktívne pôsobenie v Medzinárodnej koordinačnej rade Programu MAB a na tohtoročnej 41. GK sa bude opätovne uchádzať o členstvo v tomto orgáne na roky 2021 - 2025. Okrem toho je Slovensko od roku 2020 zastúpené v Medzinárodnom poradnom výbore pre biosférické rezervácie v osobe Ing. Vladimíry Fabriciusovej, PhD.

Spoločenské a humanitné vedy

Podpora sociálnej inklúzie, zblížovanie kultúr, boj proti radikalizmu a všetkým formám diskriminácie a najnovšie aj dopady svetovej migrácie sú aktuálne témy, na ktoré UNESCO reaguje. UNESCO zohráva úlohu normatívnej agentúry v oblasti etiky a bioetiky prostredníctvom Svetovej komisie pre etiku a technológie (COMEST) a Medzinárodného výboru pre bioetiku (IBC). V rámci ich činnosti UNESCO pripravilo univerzálny normatívny dokument **Odporúčanie o etike umelej inteligencie**, ktorý bude predložený na schválenie počas 41. GK. Schváleniu tohto dokumentu predchádzala intenzívna konzultácia všetkých členských krajín UNESCO, Slovenská republika bola zastúpená expertmi z Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, ako aj z vedeckých výborov SK UNESCO.

Jedným z nosných programov UNESCO je Program MOST, venovaný podpore využívania a výmeny znalostí a skúseností širokého spoločenského spektra v prospech pozitívneho dopadu spoločenských zmien vo svete. Slovenská republika v roku 2023 ukončí svoje osem rokov trvajúce členstvo v Medzivládnom výbore pre MOST (dva po sebe idúce mandáty).

Kultúra

V čase environmentálnej krízy, urbanizácie a masového cestovného ruchu zastáva UNESCO vedúcu úlohu pri ochrane svetového kultúrneho dedičstva. **Dohovor o ochrane svetového dedičstva UNESCO** je z pohľadu ochrany kultúrnych a prírodných pamiatok najdôležitejším globálnym svetovým dohovorom. Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru od roku 1993 a pravidelne prispieva aj do Fondu svetového dedičstva.

Do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO sa v r. 2021 podarilo zapísať ďalšie slovenské národné kultúrne pamiatky - *Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata* v Bratislave-Rusovciach a *Rímsky vojenský tábor (kastel) Kelemantia* v Iži pri Komárne. Stalo sa tak v rámci cezhraničnej nominácie Slovenskej republiky, Rakúska a Nemecka s názvom „*Hranice Rímskej ríše – Dunajský Limes*“ počas 44. zasadnutia Výboru svetového dedičstva zasadajúceho v Číne. Počas tohto zasadnutia sa rozhodlo aj o zápise cezhraničnej nominácie s participáciou Slovenskej republiky „*Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy*“. Slovenskej republike sa podarilo zapísať 5 prírodných lokalít po významnej úprave hraníc - Vihorlat, Prales Havešová, Rožok, Udava a Stuzica – Bukovské Vrchy. Zápisom sa tak ukončila dlhoročná snaha zabezpečiť adekvátnu ochranu týchto jedinečných území s výnimočným biotopom, kde niektoré buky majú až 240 rokov.

K dnešnému dňu má Slovenská republika celkovo zapísaných 8 pamiatok na Zozname svetového dedičstva UNESCO: *Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia; Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia; Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolánek; Historické jadro mesta Bardejov; Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka; Jaskyne Aggteleckého a Slovenského krasu a Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy a Hranice Rímskej ríše – Dunajský Limes*.

Ochrana nehmotného kultúrneho dedičstva – Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva od roku 2006. Na prestížnom Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO dnes figuruje 7 slovenských prvkov: *Fujara a jej hudba* (2008); *Terchovská muzika* (2013); *Gajdošská kultúra* (2015); *Bábkarstvo na Slovensku a v Čechách* (2016); *Horehronský viachlasný spev* (2017), *Modrotlač* (2018) a *Drotárstvo* (2019). Slovenská republika je zastúpená v Hodnotiacom orgáne Výboru nehmotného kultúrneho dedičstva expertkou Mgr. Ľubicou Voľanskou, PhD z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV, ktorá bola tento rok zvolená za jeho predsedníčku. V roku 2020 podala SR kandidatúru za člena Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva na roky 2022 - 2026. V rámci podpory tejto kandidatúry, ako aj ďalších aktivít v rámci dohovoru, Slovensko v r. 2020 prispelo aj do Fondu na podporu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

V rámci implementácie programov oboch dohovorov podporuje UNESCO zavádzanie vzdelávania k dedičstvu do národných vzdelávacích osnov. Príkladom v Slovenskej republike je podpora vzdelávania k tradičnej ľudovej kultúre, ktorá by sa mohla rozšíriť aj o vzdelávanie k svetovému dedičstvu.

Ochrana kultúrneho dedičstva v ohrození – UNESCO je na čele viacerých iniciatív zameraných na ochranu a zachovanie kultúrnych pamiatok ohrozených konfliktmi (Irak, Libanon, Náhorný Karabach). Slovenská republika sa stala v roku 2019 členom Medzivládneho

výboru Dohovoru UNESCO z roku 1970 o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu a vývozu predmetov kultúrnej hodnoty, ide o 4-ročný mandát, ktorý skončí v roku 2023. Jedným z hlavných cieľov pôsobenia je prispieť k prehĺbeniu spolupráce medzi EÚ a UNESCO v tejto oblasti. Slovenská republika zároveň prispieva do Fondu UNESCO pre kultúrne dedičstvo v ohrození.

Ochrana kultúrnej diverzity a práv umelcov - Slovenská republika je zmluvnou stranou Dohovoru na ochranu kultúrnej diverzity od roku 2006 a v roku 2019 skončilo jej členstvo v Medzivládnom výbore na ochranu kultúrnej diverzity. Príspevky jednotlivých krajín do Fondu na ochranu kultúrnej diverzity sú dobrovoľné, Slovenská republika podporila tento fond naposledy v r. 2020.

Sieť kreatívnych miest UNESCO - Sieť kreatívnych miest UNESCO bola založená v roku 2004 s cieľom umiestniť tvorivý a kultúrny priemysel do stredu záujmu pri plánovaní rozvoja a aktívne spolupracovať na medzinárodnej úrovni. Podobný koncept rozvinula Európska komisia pod názvom Európske hlavné mesto kultúry, kde boli za Slovenskú republiku nominované Košice. Mesto Košice je prvým slovenským mestom, ktoré sa stalo Kreatívnym mestom UNESCO v oblasti mediálneho umenia. Prioritou zostáva rozšíriť túto dynamickú sieť aj v ďalších slovenských mestách.

Výročia, ku ktorým sa pripája UNESCO - zaradenie významných osobností a udalostí na Zoznam výročí UNESCO slúži k zvýšeniu povedomia o ich význame a vplyve na národné a medzinárodné dianie. UNESCO vyzýva k propagácii týchto výročí hlavne na národnej úrovni prostredníctvom klubov UNESCO a asociovaných škôl. Pre cyklus 2020-2021 Slovenská republika úspešne nominovala 100. výročie založenia SND - rok 2020 a 100. výročie úmrtia Pavla Országha Hviezdoslava – rok 2021. V roku 2022 si Slovenská republika spoločne s UNESCO pripomenie 200. výročia narodenia Janka Kráľa a Jána Palárika.

Komunikácia a informácie

V programe **Otvorená veda** ide o novú iniciatívu UNESCO, ktorej hlavným zámerom je sprístupnenie dát týkajúcich sa rôznych odborov vedy - dát, ktoré sú prístupné a overiteľné a umožňujú ich opakované použitie. Sprístupnenie týchto dát by malo mať za následok šírenie informácií a rozvoj vzdelávania. Zdieľanie informácií povedie k odstráneniu rozdielov v úrovni vedeckých poznatkov medzi štátmi, najmä v rozvojových krajinách Afriky. Nevyhnutnosťou je možnosť kontrolovateľnosti dát, aby sa dalo predísť dezinformáciám. 41. GK má na programe prijatie Odporúčania o otvorenej vede.

UNESCO je jedinou špecializovanou agentúrou v systéme OSN, ktorá sa venuje problematike bezpečnosti novinárov. Každoročne vydáva správu o bezpečnosti novinárov s dôrazom na prípady beztretnosti páchateľov násilia na novinároch, vrátane monitorovania súdnych konaní a následných opatrení prijatých na ochranu novinárov v členských krajinách UNESCO. Slovenská republika odpovedala kladne na požiadavku generálnej riaditeľky UNESCO na poskytnutie aktuálnych informácií týkajúcich sa vyšetrovania vraždy Jána Kuciaka. Rovnako aktívne a v súlade s jej prioritami prispela v r. 2021 do Globálneho fondu na ochranu novinárov.